

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Марченко Валентини Миколаївни
на дисертаційну роботу Кухній Лесі Степанівни:
«Формування синергетичного механізму функціонування підприємства як
складової частини соціально-економічної системи», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

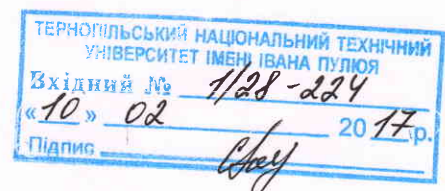
1. Актуальність обраної теми

Сучасний етап розвитку соціально - економічних систем різного рівня характеризується інтенсивними процесами структурних перетворень, націленістю на подолання кризових явищ, посиленням конкурентоспроможності та підвищенням ефективності їх функціонування. За таких умов, узагальнення та подальший розвиток науково-теоретичних засад, концептуальних положень формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи і отримання від цього синергетичного ефекту електротехнічними підприємствами, є однією з необхідних умов забезпечення стабільності розвитку, стійкості їх позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Дотепер ефективність діяльності промислових підприємств традиційно забезпечується за рахунок ефективного керівництва сферами їх діяльності, шляхом узгодження взаємодії їх структурних елементів.

У цьому контексті обґрунтування напрямів удосконалення синергетичності формування механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи є принциповим завданням, вирішення якого потребує окремого вивчення.

Слід зазначити, що підходи, які до сьогодні застосовують в організації функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи не мають системної узгодженості елементів підприємства, не забезпечують його цілісності, а в більшості ґрунтуються на моделях категорійних елементів їх господарської діяльності. Це зумовлює низький рівень організованості та ефективності діяльності, потребу посилення управлінського впливу для забезпечення досягнення цілей підприємства.

Тож, дисертаційне дослідження Кухній Л.С.: «Формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи» спрямоване на розроблення й обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи на базі узагальнення розвитку науково-теоретичних засад, є своєчасним і актуальним.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, темами та планами досліджень

Дисертаційна робота є складовою науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, зокрема: «Соціально-економічні проблеми теорії і практики розвитку економічних систем» (№ державної реєстрації 0111U005288) та «Організаційно-економічний механізм управління ресурсним потенціалом підприємства у сфері послуг в умовах трансформаційної економіки» (№ державної реєстрації 0112U002208). Внеском автора у розроблення наукової тематики є обґрунтування необхідності використання концептуальної моделі синергетичного механізму функціонування підприємства в умовах ринкової соціально-економічної системи.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом, науковими працями у фахових виданнях та іншими публікаціями Кухній Л.С., дає підставу зробити висновок про те, що отримані результати є обґрунтованими і достовірними.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне, методичне та емпіричне підґрунтя. Автор коректно визначив мету і задачі дослідження, сформував теоретико-методологічну базу дослідження, розробив методичний інструментарій досліджень, провів аналітичні дослідження.

Цілісність методологічного підходу забезпечується кваліфікованим використанням методів порівняльного аналізу, системного підходу, анкетування і експертного оцінювання, а також матричного методу, методу трендового аналізу дослідження механізму функціонування вітчизняних підприємств електротехнічної галузі; коректним застосуванням аналітичних методів для дослідження розвитку підприємств вітчизняної електротехнічної галузі та з метою встановлення можливості їх спільної діяльності шляхом визначення їх синергетичного потенціалу; використанням системного підходу у процесі висвітлення питання щодо необхідності зміни структуризації промислового підприємства з метою визначення узгодження взаємодій між його структурними елементами і моделювання для побудови моделі синергетичного механізму функціонування підприємства електротехнічної галузі і вибору його складових елементів.

Автором, в процесі викладення змісту дослідження, у логічній послідовності ретельно обґрунтовуються наукові положення, висновки та рекомендації.

У першому розділі «Теоретичні засади формування синергетичного механізму функціонування підприємства» розкрито сутність механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи, з'ясовано зміст і значення синергетичного підходу до механізму функціонування підприємства, представлено концептуальні положення формування синергетичного механізму функціонування підприємства.

За результатами дослідження встановлено, що механізм функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи характеризується

рівнем взаємодії між підсистемами підприємства, які формуються менеджментом на досягнення його мети в умовах сучасної ринкової соціально-економічної системи і, що для ефективної взаємодії внутрішніх і зовнішніх процесів підприємства доцільним є застосування синергетичного підходу з метою активізації джерел та інструментів появи синергетичних процесів на підприємстві.

Проведене дослідження базується на тому, що відправною точкою синергетичного підходу до механізму функціонування підприємства треба вважати узгодження взаємодій економічної і соціальної підсистем підприємства шляхом встановлення ієрархічної підпорядкованості цілей соціальної та економічної підсистем. Доведено, що ігнорування такого підходу в сучасних умовах соціально-економічної системи України буде приводити до періодичних кризових явищ на вітчизняних підприємствах електротехнічної галузі. Наголошено, що застосування такого підходу вимагає від господарюючих суб'єктів формування синергетичного механізму їх функціонування, враховуючи принципи, джерела, умови та інструменти синергії, які забезпечують зростання результатів синергії, тобто їх ефективності.

У другому розділі «Оцінка стану формування синергетичного механізму у функціонуванні підприємств електротехнічної галузі України» здійснено аналіз функціонування підприємств вітчизняної електротехнічної галузі на ринку, розкрито стан впровадження синергетичних механізмів в систему управління підприємствами електротехнічної галузі, висвітлено і апробовано методику оцінювання синергетичного ефекту від взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної галузі.

За результатами аналізу встановлено, що для отримання синергетичного ефекту, а саме підвищення ефективності функціонування підприємств електротехнічної галузі на ринку доцільно застосування синергетичного механізму, який базується на когерентності та самоорганізації економічних процесів при їх взаємодії.

У третьому розділі «Удосконалення механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі за принципами синергії» запропоновано удосконалення процесу структуризації підприємств, визначено особливості узгодження взаємодії у синергетичному механізмі функціонування структурних підрозділів підприємства, запропоновано порядок удосконалення існуючого механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі шляхом наближення його до синергетичного.

Аналіз автореферату, тексту дисертаційної роботи, публікацій дозволяє зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки та рекомендації дослідження є науково обґрунтованими і достовірними, оскільки базуються на фундаментальних положеннях синергетичної теорії, та теорії управління, фінансовій звітності підприємств електротехнічної галузі Тернопільської області; містять елементи наукової новизни; мають практичну спрямованість.

4. Наукова новизна отриманих результатів

Комплекс елементів наукової новизни роботи містить низку теоретико-методологічних положень, понять, концепцій, моделей, підходів, що в

сукупності вирішують завдання удосконалення механізму функціонування підприємства.

До найбільш вагомих результатів дослідження належать наступні:

на теоретичному рівні:

- розроблено модель синергетичного механізму функціонування підприємства, який базується на інтеграції елементарних соціально-економічних систем, дія яких забезпечується причинно-наслідковим зв'язком залежності інтересів індивідів від інтересів підприємства (с. 162-167);

- набула подальшого розвитку сутність поняття «синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи», яке запропоновано трактувати як систему джерел, умов, інструментів дії синергії згідно відповідних принципів, а також інформаційного забезпечення, засобом яких на підприємстві досягається синергетичний ефект за рахунок покращення взаємодії його складових елементів, спрямованої на реалізацію мети та цілей підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища (с. 58);

на методичному рівні:

- удосконалено методичний інструментарій синергетичного механізму функціонування підприємства в частині формування джерел синергізму шляхом доповнення існуючих джерел синергізму синергізмом організаційної взаємодії та впровадженням організаційних рівнів, що дає можливість відслідковувати взаємодію структурних одиниць по вертикалі та удосконалити мотивацію праці шляхом встановлення залежності винагороди за результати праці структурних одиниць від результатів діяльності підприємства (с. 76, 151-152);

- удосконалено методичний підхід до оцінювання доцільності інтеграції підприємств електротехнічної галузі, який на відміну від наявних, ґрунтується на використанні інтегрованого оцінювання фінансового стану та соціального розвитку колективу підприємств та використанні матричного підходу до визначення необхідності інтегрування (с. 130-144);

- удосконалено типологію синергії підприємства, що, на відміну від наявних, базується на виокремленні її типів та підтипів, що дозволяє ідентифікувати джерела синергізму на підприємстві та використовувати відповідний інструментарій їх активізації (с. 50-51);

- набули подальшого розвитку концептуальні засади процесу формування синергетичного механізму функціонування підприємства як системи необхідних елементів, а саме механізму функціонування підприємства, джерел, інструментів принципів синергії та системи взаємозв'язків між структурними елементами системи, які в сукупності формують можливості для зростання результативності діяльності підприємства шляхом активізації синергетичних методів управління (с.59-61);

- набули подальшого розвитку методичні рекомендації щодо впровадження синергетичних механізмів в систему управління підприємствами електротехнічної галузі та інтеграції цих підприємств за синергетичним підходом, що на відміну від існуючих, дозволяє здійснити внутрішні зміни на підприємствах та визначити можливості та умови об'єднання цих підприємств з метою досягнення синергетичного ефекту (с. 106-118).

Ознайомлення із текстом дисертаційної роботи дає можливість зробити висновок, що наведені наукові положення розділів роботи цілком відповідають визначеній темі, предмету і об'єкту, які викладено у вступі, що підкреслює спрямованість основних елементів наукової новизни на досягнення мети дослідження. Виходячи із змісту дисертаційної роботи, можна стверджувати, що виклад розроблених наукових положень відображає поставлені завдання та вирішує їх, а розроблені положення, елементи наукової новизни, висновки та отримані результати є повними та достовірними. Запозичені матеріали підтверджуються відповідними посиланнями у тексті на статистичні дані та наукові публікації.

5. Важливість отриманих у дисертації результатів для науки та практики, рекомендації щодо їх використання

Наукова цінність результатів дисертаційного дослідження Кухній Л. С. полягає в обґрунтуванні цілісної наукової концепції формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи та підвищення на цій основі ефективності їх діяльності, яка ґрунтується на визначених дисертантом особливостях методології дослідження синергетичного механізму функціонування підприємства і служить базою для побудови: системи узгоджених взаємодій підсистем підприємства, методології проектування організаційної структури, системи показників мотивації праці за досягнуті результати, ін.

Практична цінність дисертації полягає в тому, що теоретичні положення, запропоновані та обґрунтовані автором у дисертаційному дослідженні, доведені до рівня конкретних методичних рекомендацій з узагальнення та розвитку науково-теоретичних засад удосконалення концептуальних положень формування синергетичного механізму функціонування підприємства, які були впроваджені на підприємствах Тернопільської області (ТОВ «ОСП Корпорація Ватра», ПАТ «ТРЗ «Оріон», ТОВ «Тернопільський машинобудівний завод»). Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя під час викладання дисциплін: «Стратегічний аналіз», «Основи менеджменту», «Організація виробництва», «Менеджмент організацій», ПВНЗ «Європейський університет» - «Менеджмент організацій», «Потенціал та розвиток підприємства», «Стратегічний менеджмент», а також включені в програму навчальної дисципліни «Теорія об'єктивного менеджменту», яка викладається на кафедрі менеджменту організацій ПВНЗ «Галицька академія».

Все вищезначене дозволяє зробити висновок про те, що наукові положення, які виносяться на захист мають теоретичне та практичне значення.

6. Повнота викладу наукових положень, сформульованих у дисертації в опублікованих працях та авторефераті

Аналіз публікацій автора свідчить про те, що у 17 наукових публікаціях, 7 з яких є фаховими, автором викладені всі наукові положення, сформульовані у

дисертації, які повною мірою відображають принципові наукові положення, обґрунтовані в дисертації.

Докладне вивчення дисертаційної роботи і автореферату дає змогу зробити висновок щодо ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, що наведено в авторефераті, належним чином розкрито в дисертації.

Повнота викладення результатів дисертаційної роботи, обсяг і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

7. Відповідність автореферату змісту дисертації, стиль і виклад матеріалу

Автореферат є ідентичним за змістом основним положенням дисертації і надає уявлення про результати проведених автором досліджень. В авторефераті повною мірою розкриті основні результати, що отримані в процесі досліджень, ступінь новизни розробок, основні положення і рекомендації. Виклад матеріалу представлений у логічній послідовності з дотриманням наукового стилю.

За обсягом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені МОН України до кандидатських дисертацій.

8. Основи дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Незважаючи на високий науковий рівень розробок, робота не позбавлена окремих недоліків:

1. В представленому дослідженні автор запропонувала схему формування синергетичного механізму (с. 111), однак, прийняття рішення про організаційні зміни на підприємствах шляхом їх інтегрування як основи для реалізації синергетичного механізму не обґрунтовані ні з позицій мотивів інтегрування, ні з позицій необхідності стратегічних змін.
2. Запропонувавши процес вдосконалення механізму функціонування підприємства електротехнічної галузі (рис. 3.6, с. 176) відповідно до синергетичного, дисертантка не визначила можливі шляхи чи засоби щодо його вдосконалення, які наблизять його до синергетичного.
3. Має місце невідповідність між назвою роботи на назвою розділу III. Так, робота носить назву «Формування синергетичного механізму...», а назва розділу III сформульована в редакції «удосконалення механізму функціонування підприємства ... за принципами синергії».
4. В роботі мають місце неточності формулювань методологічного характеру: Так, на с. 58 представлено визначення економічної категорії «синергетичний механізм функціонування підприємства як складової СЕС», однак представлене є по суті поняттям, а не категорією; на с. 77 автор стверджує, що «основними передумовами появи економічного ефекту є зростання показників, таких як: продуктивність праці, рентабельність виробництва продукції, зростання коефіцієнта використання фонду робочого часу, зниження витрат виробництва тощо», однак викликає сумнів правомірність віднесення показників ефективності до передумов виникнення ефекту, адже логічно було б навпаки; на с. 122 автор

говорить про «впровадження синергії в діяльність підприємства», адже синергія – це сумарний ефект взаємодії тощо.

5. Суперечливими є окремі твердження автора щодо теорії управління. Так, на с. 171 автор говорить про типовість функцій менеджменту на різних ієрархічних рівнях підприємства (рис. 3.5), наділяючи нижній рівень менеджменту функціями стратегічного планування, організації виробництва, організації системи та персоналу. Виникає питання про доцільність існування верхніх та середніх рівнів ієрархії, якщо нижній рівень здійснюватиме стратегічне планування та інші непритаманні йому функції.
6. Ускладнює сприйняття тексту матеріалу дисертації словосполучення «елементарна економічна система», як підприємства в цілому, так і його підсистем (оплати праці та управління). Викликає сумнів необхідність використання такого словосполучення.
7. У підрозділі 3.2 автором запропоновано модель синергетичного механізму функціонування підприємства електротехнічної галузі як сукупності розроблених механізмів функціонування його структурних елементів (с. 162-168). Проте, у роботі не обгрунтовано його економічну ефективність.
8. У вступі до переліку зарубіжних економістів-науковців автор відносить І. Пригожина та Г. Хакена, наукові досягнення яких отримані в галузі хімії та фізики.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру, не впливають на загальне позитивне враження від дисертації та не знижують її наукового та практичного значення.

9. Загальний висновок

Таким чином, констатуємо, що дисертація Кухній Л.С.: «Формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи», яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), є цілісним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому автором отримані нові науково-обгрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливу науково-практичну проблему формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи, що має істотне значення для розвитку економічної науки та практики управління промисловими підприємствами. Отримані результати, висновки і положення дисертаційної роботи Кухній Л.С., мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Праці, опубліковані у фахових виданнях, містять в собі основні положення дисертації. Роботу оформлено відповідно до встановлених вимог.

Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). В опублікованих працях з достатньою повнотою відображено зміст і основні результати дослідження. Автореферат дисертації належним чином розкриває основні її положення і висновки та є ідентичним дисертації за структурою та змістом.

У цілому дисертація здобувача Кухній Л.С. відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 та 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 та документам МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її автор Кухній Л.С. – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету
України «КПІ імені Ігоря Сікорського»,

В. М. Марченко

Підпис доктора економічних наук, професора
Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського»,
професора кафедри економіки і підприємництва В. М. Марченко, засвідчую:

Вчений секретар

А.А. Мельниченко